

PEDEAPSA CU MOARTEA ȘI DETENȚIUNEA PE VIAȚĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPȚIONALE ÎN DREPTUL PENAL

Regina CIOBANU

CZU: 343.25

sunny.ciobanu@inbox.ru

The death penalty and life imprisonment are exceptional punishments under criminal law, but this does not allow them to violate fundamental human rights, in particular the right to life, thus trying to preserve, as far as possible, the civil life that the individual had before detention. As for the death penalty, the argument with the highest yield is the existence of error, which in the circumstances cannot be corrected.

Societatea de astăzi luptă pentru implementarea unor sancțiuni neprivative de libertate, dar până la realizarea planului respectiv, pedeapsa cu moartea și detențiunea pe viață sunt considerate sancțiuni excepționale ale dreptului penal, care au drept scop restabilirea ordinii sociale, astfel Codul penal (în continuare CP) [1], potrivit alin.(2) art.61, „pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului și resocializarea, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât de către condamnați, cât și de alte persoane”. Dezbaterile pe marginea scopurilor pedepsei au fost și rămân actuale până astăzi. Cert este că, în diferite etape ale dezvoltării sale, statul promovează prin politica sa penală atingerea unora dintre ele, celelalte comportând un rol complementar.

Făcând o incursiune în istorie, concluzionăm că pedeapsa capitală este una dintre cele mai antice tipuri de pedepse. Rădăcinile acesteia se trag de la fundamentarea legii talionului, ideea de bază a principiului fiind că răsplata pentru fapta săvârșită trebuie să fie simetrică. Ulterior, acest principiu a fost transpus în religie, filozofie (I. Kant, F. Hegel ș.a.) și, evident, în drept. Deși au trecut secole și societatea a progresat esențial, oricum, în momentul în care este abordată tema pedepsei cu moartea, adesea, aceasta este văzută ca o victorie a justiției, deoarece „întreaga societate s-a răzbunat”.

Fantezia umană nu are limite, îndeosebi dacă este vorba despre producerea suferințelor, de aceea au existat numeroase moduri de realizare a pedepsei cu moartea, de la calleus, fiind aplicată aceluia care erau învinuiți de uciderea unei rude apropiate, astfel ucigașul era plasat într-un sac împreună cu o maimuță, un câine și o viperă, plus la toate sacul era aruncat într-o sursă de apă (lac/râu) la covor, aplicată nobililor mongoli. Condamnatul stătea întins pe pământ, cu un covor pe el, iar caii erau puși să alerge în turme pe el. Niciuna din metodele, menționate anterior, nu a „supraviețuit”, rămânând doar ca o parte neplăcută a trecutului. Împreună, cu evoluția societății, au fost cizelate și metodele de executare a pedepsei capitale, efectiv spânzurarea, fiind înlocuită cu scaunul electric, care a fost considerat ca o modalitate de exprimare americană asupra realizării justiției, o nouă metodă „mai umană” de execuție, folosită

doar în SUA. Spânzurătoarea, metoda folosită până în acel moment, începuse să fie considerată prea crudă, deoarece în multe situații, din cauza unor călăi fără experiență necesară sau din cauza lipsei cunoștințelor necesare, acuzații mureau lent și în chinuri.

Totuși cea mai clasică metodă, efectivă, rapidă, este împușcarea, Uniunea Sovietică – liderul utilizării metodei date. Numărul celor care trag poate varia în funcție de situație. Andrei Chicatilo, a fost ultima persoană omorâtă astfel de către stat, vinovăția sa fiind demonstrată în 53 de cazuri de omor, iar până a fi găsit, au fost condamnate cinci persoane nevinovate [2, p.235-245]. De aici reiese unul din cele mai puternice argumente împotriva pedepsei cu moartea, eroarea judiciară, pentru a reduce riscul executării celor nevinovați, trebuie preluat modelul codului penal chinez, care admite suspendarea pe un termen de 2 ani a executării pedepsei, în funcție de comportamentul condamnatului în această perioadă, pedeapsa se poate metamorfoza în detențiune pe viață, cu posibilitatea eliberării după executarea minim a 10 ani. Exemplu, pe care eu îl aduc în cazul dat, își are începutul în 1993, Daniel era un elev de liceu de 16 ani care locuia în El Paso, Texas. Pe 10 aprilie 1993, doi adolescenți au fost asasinați. Pentru a rezolva cazul, un detectiv de la departamentul de poliție din El Paso, a aplicat metode inumane, Villegas a semnat mărturisirea scrisă de detectivi. Deși Villegas și-a retractat imediat mărturisirea după ce detectivul, ce a petrecut interogatoriu, a părăsit camera, adolescentul a fost arestat și acuzat de omor dublu. După decenii în spatele gratiilor, al treilea proces al său s-a încheiat cu o achitare completă și pentru prima dată a fost un om cu adevărat liber [3].

Problema pedepsei cu moartea are și alte repere, aici este vorba despre practicile rasiale, deși s-ar părea că aceasta a fost de mult și acum într-o societate democratică nu poate fi așa ceva, din păcate realitatea e cu totul alta. Despre existența unei astfel de practici ne arată și conflictul armat între Federația Rusă și Ucraina, în urma căruia mulți cetățeni ruși nevinovați fiind discriminați, limitându-se accesul în diferite încăperi. Acum, ne putem imagina, câtă putere are această diferență pe baza de diferite criterii, când merge vorba de persoane în privința cărora există bănuieli rezonabile, că au săvârșit fapte ilicite.

Iar partizanii pedepsei cu moartea consideră că anume ea este cheia în menținerea ordinii publice, îndeosebi, dacă statul trece printr-o perioadă de criză/haos, insuflând un anumit grad de frică, deoarece influența legii care o prevede este, abstractă. Iată pronunțarea pedepsei cu moartea de către tribunal, în ședință publică, este însoțită de un efect intimidant mai pronunțat. Oamenii cred că represivitatea sunt necesare pentru a limita criminalii în fața slăbirii controlului social, a dificultăților economice și a instabilității politice. Se știe că în vremuri de criză apare o stare a societății când valoarea normelor sociale scade sau lipsesc. Cu toate acestea, o criză în economie nu este întotdeauna însoțită de dezorganizare sociopolitică. Statul poate asigura controlul legii și ordinii chiar și într-o economie slabă. Odată cu stabilizarea societății, acest argument va fi slăbit [4, p. 125].

Dreptul penal este ghidat de principiul umanismului, principiul ce îndreptățește prevederile art. 71 alin. (3) CP [1], „[d]etențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor

și minorilor” – ce s-ar părea că vine în contradicție cu principiul democratismului, „[p]ersoanele care au săvârșit infracțiuni sunt egale în fața legii și sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, [...]”. Din contra, ea corespunde în totalitate cerințelor Convenției Internaționale cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York, la care Republica Moldova a aderat în 1993. În fine, această prevedere nu a stârnit nicio indignare, deși eu în cazul dat sunt de acord cu spusele judecătorului în cazul lui Joshua Earl Patrick Phillips, care avea doar 14 ani, când și-a ucis vecina sa de 8 ani ascunzând-o în matrasul său, astfel magistratul a menționat că el a încetat a mai fi un copil din momentul, ce a efectuat prima lovitură cu bâta asupra lui Maddie Clifton, deci și pedeapsa trebuie să corespundă acțiunilor sale [5]. Pe când, atunci când vine vorba despre femei, deja se ridică întrebarea există sau nu o discriminare, căci femeile pot da dovadă de o cruzime mai groaznică decât bărbații, deci de ce ele nu pot fi condamnate la detențiunea pe viață? Aceasta fiind moștenirea Uniunii Sovietice, nespecificată direct în lege, pedeapsa cu moartea era foarte rar aplicată femeilor, existând doar trei cazuri.

De lege ferendă considerăm oportun modificarea alin. (3) art. 71 CP al RM, care actual sună astfel, „[d]etențiunea pe viață nu poate fi aplicată femeilor și minorilor”, să includă, ”detențiunea pe viață nu se aplică minorilor care nu au atins vârsta de 16 ani și persoanelor, care au trecut peste vârsta de 65 de ani, femeilor care în momentul săvârșirii infracțiunii erau însărcinate”. Poziția noastră se argumentează prin ideea, că femeilor și minorilor peste 16 ani cărora în prezent nu li se aplică detențiunea pe viață din cauză deosebirilor biologice cauzate de vârstă și fiziologice, în situație excepțională ar fi trebuit aplicată, căci în conformitate cu principiul proporționalității fiecărei infracțiuni urmează să i se aplice sancțiunea potrivit infracțiunii săvârșite. Considerăm, că după 16 ani individul deja conștientizează gravitatea acțiunilor sale și sesizează faptul că orice acțiune are ca efect unele consecințe. Iar în situația bărbaților peste 65 de ani, se cere focusarea asupra situației deplorabile din instituțiile penitenciare, pentru persoanele ce au ajuns la vârsta de pensionare orice termen este pe viață, fără șansă de eliberare.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial*, 14-04-2009, nr. 72-74.
2. КИТАЕВ, Н. Н. *Неправосудные приговоры к смертной казни*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
3. *After 25 years, Daniel Villegas' long nightmare came to an end!* < <http://proclaimjustice.org/cases/daniel-villegas/> > [vizitat 11 aprilie 2022].
4. POENARU, Iulian. *Pedeapsa cu moartea. „Pro” sau „Contra”*. București: Lumina Lex, 1994.
5. *The Chilling Story Of Joshua Phillips, The Florida Boy Who Murdered His 8-Year-Old Neighbor* < <https://allthatsinteresting.com/joshua-phillips> > [vizitat 12 aprilie 2022].

Recomandat

Martin DANIEL, dr., conf.univ.